

A „Kürtös barlanghoz” vezető ösvény elbontásakor előkerült további néhány középkori, késő középkori cseréptöredék a 2005-ös szintről és helyről, a „Barlang” bejárat küszöbszintjéről; ill. alatta, majdnem 3 m mélyen egy 35 cm hosszú, kéthegeű, gyengén korrodált vas csákányfej.

Az egész területről kerültek elő állatcsontok (valószínűsíthetően vaddisznó, őz, rágcsálók, madarak, szarvasmarha maradványai).

Munkatársak: Szabó „R” Zoltán, János László, Dobó Barna, valamint Sima Gábor, Horváth Frigyes, Sczuka Attila, Grócz Zsolt és Szörényi Levente.

REPISZKY TAMÁS

443. Pomáz, Zdravlyák

(KÖH 11243)

(Pest megye) U, B, V, Ró, Á

2009 novemberében terepbejárást végeztünk a Budapest III. kerület, Budakalász, Pomáz, Szentendre területén haladó HÉV-pályaszakasz nyomvonalán, az itt tervezett pályakorszerűsítés miatt érintett területen, összesen 10,7 km hosszúságú nyomvonalon. Ebből azonban csak 2,5 km szakaszon érint a tervezett korszerűsítés idegen területet. A nyomvonal legnagyobb része beépített belterületen futott, ezért régészeti megfigyelésre nem nyílt módunk. Kilenc lelőhelyet kerestünk fel, a beépítettség miatt azonban egyedül ennek a lelőhelynek a kiterjedését sikerült pontosítanunk.

STIBRÁNYI MÁTÉ

444. Pusztadobos, Baksza-Meggyes

(KÖH 34866)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, R

2009. szeptember 2. és december 8. között elvégeztük az M3 autópálya nyomvonalára eső, M3-79 jelű lelőhelyen, a 044/76, 044/79, 044/82 hrsz. ingatlanokon a megelőző feltárást. A feltárt terület 7211 m² volt. A korábbi terepbejárások alapján a lelőhely rézkori és újkőkori telepnek ígérkezett. A feltárást során összesen 44 objektumot (gödröket, cölöphelyeket, ill. 1 kemencét, valamint egy átégett omladékot) tártunk fel, melyből 33 a neolitikumra keltezhető, 8 az újkorra, 3 kora pedig kérdéses.

Az É-i irányban kissé emelkedő lelőhely gépi humuszolását a D-i végéből indulva kezdtük meg. A legfelső sárga, homokos réteg alatt mindenütt a mélyszántás nyomait figyeltük meg, ill. már ezen a 30–40 cm mélységű szinten a szántáscsíkban sok rézkori kerámiatöredék, kőeszközök és obszidiánpenge került elő. A lelőhely DNy-i sarkában nyitott, mintegy 3 m mély geológiai szonda is arról tanúskodott, hogy a legfelső sárga homokréteg alatt még további futóhomokos rétegek vannak, 130 cm-es mélységben pedig neolit (alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája) kerámiatöredék látott napvilágot.

Mivel a mélyszántással vélhetőleg megsemmisítettek a rézkori objektumokat, ezért a neolit objektumok

jelentkezési szintjének eléréséhez szükségessé vált az ásatási terület újrahumuszolása. A mintegy 60–80 cm-es mélységben 7 cölöplyuk feltárását figyeltük meg a lelőhely D-i felében, melyekből 3 újkorinak bizonyult, 4-ben viszont neolit kerámiát találtunk.

A lelőhely legmagasabb pontján egy újabb geológiai szondát nyitottunk, mely hasonlóan az elsőhöz, 3 m mélységig kovárványcsíkos homokrétegeket mutatott. A szonda környezetében követve az itt megfigyelt rétegeket, egészen 140 cm-ig mélyültünk és ezen a szinten újabb objektumok beásását tudtuk megfigyelni a vörösesbarna kovárványos homokrétegben. Az itt előkerült objektumok (4 gödör és 2 cölöphely) őskori keltezését bizonyította a betöltésükből előkerült nagyszámú neolit kerámiatöredék, ill. obszidiánpenge. A terület geológiai sajátosságának tekinthető, hogy a kovárványcsíkokban is kerültek elő őskori kerámiatöredékek. Ez azzal magyarázható, hogy kovárványcsíkok a területhasználat után is fejlődtek, miután erózió, majd az újabb homokmozgás eredményeként futóhomok fedte be a területet, majd újból stabilizálódott a felszín barna erdőtalajjal.

Az újkőkori település objektumai meglehetősen szórta helyezkedtek el, ezért a fennmaradó területet kutatóárokokkal vizsgáltuk meg. A 3 m széles 35–40 m hosszú, átlagban 170–180 cm mély, É–D irányú 8 kutatóárok közül csak egyben mutatkoztak objektumfoltok. Leletanyaguk alapján ezeket is az újkőkorra keltezzük.

Ezeknek az objektumoknak a környezetében egyben nyitottuk a kutatóárokot: további 9 objektum került elő, melyek közül 1 kemence, 1 átégett omladék.

A gödrök betöltéséből igen nagy mennyiségű, típusos neolit kerámiatöredék (csőtálp, ujjbenyomásos bordadíszes töredékek) és obszidiánpengék valamint paticsdarabok kerültek elő. Egy nagyméretű, háromszögletű gödör betöltéséből egy vélhetőleg idol lábának töredéke is előkerült.

A lelőhelyen előkerült leletanyagra általában jellemző az obszidiánműszerek, a retusált élű pengék, félköríves kaparók és magkövek túlsúlya. A kőeszközök (kővésők, kőbalták, csiszolókövek, fenőkövek és őrlőkövek) nagy része is sajnálatos módon szórványként került elő.

A kerámiaanyagon belül elkülöníthetjük a durvább és a finomabb kidolgozású töredékeket. A durva kerámián belül megfigyelhető a fazék és hombár forma, melyeket hegyesedő egyes vagy kettős bütykökkel, ill. ujjbenyomásos bordadíszrel láttak el. A vékony falú kerámiatöredékek között találhatunk félgömbös edényeket, melyeket olykor bekarcolt vonalakkal díszítettek, valamint csőtálpas tálakat, melyeken vörös festés figyelhető meg. Speciális formának tarthatók a lángborítók, parázsörzők, melyekből viszonylag sok töredék került elő.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat nyíregyházi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bernáth László, Farkas Gábor, Sike Barnabás technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

BERECZ BARBARA

445. Pusztaszer, Baromjárás (KÖH 20784)

(Csongrád megye) R?, B, Sza

A Pusztaszer–Ópusztaszer összekötő út építése kapcsán, a település belterületétől DK-i irányban, a környék mélyebb fekvésű területeiből enyhén kiemelkedő magaslaton található, a korábbi topográfiai bejárásokból ismert lelőhely középső részén, a meglévő, szilárd burkolatú úttest É-i felén 2009. június 15–29. között végeztek megelőző feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai, melynek során 1031 m² felületet nyitottunk meg.

A keskeny feltárási szelvény több szakaszán megfigyelhetők voltak futóhomokkal eltemetett, a bronzkorban és a szarmata korban keletkezett talajrétegek. Ezekből a fekete, homokos-humuszos jellegű rétegekből kerámiatöredékek és állatcsontok kerültek elő, bármilyen beásás nyoma nélkül. A szelvény egyes szakaszain azonosításuk nem volt lehetséges, itt a homokos altalajban jelentkeztek a régészeti jelenségek foltjai.

Az ásatás során összesen 19 objektumot tártunk fel, melyekhez 24 stratigráfiai egységet rendeltünk. A jelenségek közül néhány gödör feltehetően rézkori (tiszapolgári kultúra?), ill. kora bronzkori (Makó-kultúra) volt, de a telepjelenségek többsége egy 2–3. századi szarmata településhez tartozott. Utóbbi időszak objektumai között kisebb-nagyobb méretű tárolóvermek, valamint kerítővagy vízelvezető árkok fordultak elő. A szarmata telepen a barbár kerámia mellett néhány római amphoratöredék is színesítette a leletanyagot.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Alács Attila, Bognár Margit, Kulcsár Kornél technikusok.

SÓSKUTI KORNÉL

446. Regéc, vár (KÖH 16252)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A regéci vár 2009. évi ásatási időszaka (július 20.–augusztus 7.) alatt két fő helyszínen zajlott a munka: egyrészt a várban a feltárási munkálatok, ill. építések révén a korábbi felmérések kiegészítése, másrészt Regéc községben a vár ásatásának korábbi éveiből származó leletanyag feldolgozása (mosás, rajzolás). *(Az illusztrációt lásd a következő oldalon!)*

A Középső várból a Felsővárba vezető átjáró tisztázásának céljából kezdtük meg a 9. terület, D-i ajtó területének kitisztítását. A Ny-i káva korábban is tisztán látszott, a K-i káva a tisztítás után sem mutatkozott

egyértelműen, de hozzávetőleges helye azonosítható volt. Az ajtó mért szélessége: 150 cm. Leletként néhány kora újkori kerámia és egy vasszeg került elő.

A Felsővár Ny-i várfalának tisztázását kíséreltük meg az 1 m széles, 20. sz. kutatóárok megnyitásával. Az árok mélyítése főleg az árok Ny-i felében volt lehetséges, itt lecsúszott, köves, habarcsos, sötétbarna földdel kevert rétegek mutatkoztak, K-i felében a szikla magasan állt. A felül és kijebb elhelyezkedő lecsúszott kevert rétegből sok 20. századi szemét és 14–17. századi leletanyag, a belül és lejjebb elhelyezkedő habarcsosabb rétegben késő középkori kerámia, 16. századi kályhacsempe töredéke, ill. sok állatcsont került elő. Az elért legmélyebb részen (150–160 cm) nagy köves, habarcsos omladék, esetleg falalapozás került elő, ill. az árok Ny-i végénél lazább kevert omladék. A Ny-i fal ügye továbbra is kérdéses maradt.

A Középső vár udvarának É-i végében régebb óta ismert, de a 2009-es ásatási időszakig feltáratlan omladékkal kitöltött gödör (21. terület) funkcióját próbáltuk tisztázni. A köves omladékkal betöltött gödör teljes kibontása során elért legnagyobb mélység 170 cm volt az udvar 2009-es járósíntjéhez képest (mely ezen a területen egyezik a legutolsó – 17. sz. második felében létező – járósínttel). Formája teljesen amorfnak, szabálytalannak bizonyult. Funkciója, kiásásának oka tisztázatlan, kora a vár életének utolsó időszakára (1680-as évek) tehető. Kis mennyiségű 15–17. századi leletanyag került elő belőle. A gödör betöltését kitermelve Ny felé haladva a 15. helyiség (kora újkori konyha) K-i falának közelébe jutottunk, ahol a jelek szerint egy másik, téglával és kővel vegyesen betöltött, jóval kisebb gödör mutatkozott.

A 22. sz. (a kora újkori konyha Ny-i felében lévő) árkot a 14. sz., korábbi kutatás során (2006-ban) nyitott árokban talált fal (melyről már akkor felmerült a gyanú, hogy támpillér lenne), a Ny-i várfal és a konyha É-i fala közti viszony tisztázása érdekében nyitottuk meg. A várt helyen előkerült a Ny-i várfal belső része és síkjá, mely az árok teljes hosszában látszott. Előkerült a 14. árokban korábban megtalált K–Ny-i irányú fal É-i része is. A rétegviszonyok és a korábbi ismert falmaradvány tisztázása érdekében az árkot K-i és D-i irányba kibővítettük (a D-i irányú hosszabbítással a 14. árok visszatöltött betöltését vágtuk át). A falmaradványról egyértelműen kiderült, hogy a Ny-i várfal belső síkjához utólag épült falról, nagy valószínűséggel egy belső támpillérről van szó, melynek É–D-i szélessége 188 cm. A belső támpillért legkésőbb a konyha építésekor visszabontották. A támpillértől É-ra az árok többi részén szintsüllyesztésbe kezdtünk. A konyha É-i fala azonban nem került elő, csak annak pusztulása után a helyére került betöltés volt megfigyelhető az árok K-i metszetaljának É-i végében, ami alapján a helye teljes bizonyossággal megállapítható volt. Az árok K-i metszetalján tisztán mutatkoztak a rétegek, köztük a konyha 17. századi (habarcsos) járósíntje is. Közvet-